CZU: 341.43:316.4.063.3:314.745.23(478)
DOI: https://doi.org/10.59295/pasfpi2025.29

IMPERATIVUL COEZIUNII SOCIALE ÎNTRE COMUNITĂȚILE GAZDĂ ȘI GRUPURILE DE PERSOANE STRĂMUTATE: PROVOCĂRI ȘI SOLUȚII PENTRU REPUBLICA MOLDOVA[1]

THE IMPERATIVE OF SOCIAL COHESION BETWEEN HOST COMMUNITIES AND REFUGEE GROUPS: CHALLENGES AND SOLUTIONS FOR THE REPUBLIC OF MOLDOVA

GRIGORIU Inga
Republica Moldova, Chișinău
Școala doctorală Științe Sociale, USM, doctorandă
ORCID: https://orcid.org/0009-0006-7289-8624
E-mail: inga.grigoriu@da.md

Abstract. *The displaced persons crisis from Ukraine has been a major test for the social resilience mechanisms in the Republic of Moldova. At the same time, it highlighted a high degree of solidarity from the local population. However, in the context of the prolonged conflict and the intensification of socio-economic pressures, it has become imperative to strengthen social cohesion between host communities and refugee groups. This article proposes a conceptual approach to these dynamics by referring to the European Social Model (ESM), adapted to the specifics of Eastern Europe, and emphasizes in this context that economic development is interdependent with social justice, solidarity, and equitable integration. The paper analyzes the recent national regulatory framework, particularly the draft of the "National Program on the Phased Integration of Foreigners for the Period 2025–2027," as well as strategic documents developed by international partners such as the UNHCR "Regional Refugee Response Plan 2025-2026" and related studies. In this context, it is argued that local public authorities play a key role in managing the integration process, acting as links between public policies and community realities. Investments made with the support of international partners in social infrastructure, community centers, education, and health services not only facilitate the integration of foreigners and displaced persons but also bring tangible and lasting benefits to host communities. Thus, integration becomes not only a humanitarian necessity but a strategic opportunity for strengthening social cohesion, modernizing local services, and advancing the Republic of Moldova on the path of convergence with the European social model.*

Keywords**:** *social cohesion, sustainable integration, European Social Model, welfare state, public policies, local authorities.*

---

[1] Articolul este elaborat în cadrul subprogramului de cercetare: 01.05.01 *„Securitatea națională a Republicii Moldova în contextul aderării la Uniunea Europeană: abordări juridice, politologice și sociologice"* și în cadrul proiectului *„Camps and Camp-Like Settings in Urban Environments: Bridging Humanitarian and Development Activities"*, finanțat de SNIS.

Rezumat. *Criza persoanelor strămutate din Ucraina a constituit un test major pentru mecanismele de reziliență socială din Republica Moldova. În același timp, a reliefat un grad înalt de solidaritate din partea populației locale. Însă, pe fondul prelungirii conflictului și al intensificării presiunilor socio-economice, devine imperativă consolidarea coeziunii sociale între comunitățile-gazdă și grupurile de refugiați. Articolul propune o abordare conceptuală a acestor dinamici prin raportare la Modelul Social European (MSE), adaptat specificului est-european și accentuează în acest context că dezvoltarea economică este interdependentă cu justiția socială, solidaritatea și integrarea echitabilă. Lucrarea analizează cadrul normativ național recent, în special proiectul "Programului Național privind integrarea etapizată a străinilor pentru perioada 2025–2027", cât și documentele strategice elaborate de partenerii internaționali, precum UNHCR "Regional Refugee Response Plan 2025-2026" și studiile aferente. În acest context, se argumentează că autoritățile publice locale dețin un rol-cheie în gestionarea procesului de integrare, fiind actori de legătură între politicile publice și realitățile comunităților. Investițiile realizate cu suportul partenerilor internaționali în infrastructura socială, centre comunitare, servicii de educație și sănătate, nu doar facilitează integrarea străinilor și persoanelor strămutate, ci pot aduce beneficii tangibile și durabile comunităților-gazdă. Astfel, integrarea devine nu doar o necesitate umanitară, ci o oportunitate strategică pentru consolidarea coeziunii sociale, modernizarea serviciilor locale și avansarea Republicii Moldova pe calea convergenței cu modelul social european.*

Cuvinte cheie**:** *coeziune socială, integrare sustenabilă, Modelul Social European, stat al bunăstării, politici publice, autorități locale.*

Introducere

Actualitatea temei. În ultimele decenii, fenomenul migrației a devenit un element definitoriu al dinamicii socio-politice globale, iar provocările legate de integrarea imigranților au ocupat un loc central pe agenda statelor europene. Procesul de integrare în cadrul comunității europene constituie una dintre cele mai complexe provocări ale secolului XXI, în contextul intensificării fluxurilor migratorii și al diversificării profilului socio-cultural al populațiilor [1]. Republica Moldova, tradițional cunoscută ca stat de emigrare și tranzit, cunoaște în ultimii ani o reconceptualizare a profilului său, în direcția statutului de țară de destinație pentru cetățenii străini, ca urmare a proximității față de Uniunea Europeană, a liberalizării regimului de vize și a implementării Acordului de Asociere RM-UE [2, p. 5]. Totodată, aflată la intersecția dintre Est și Vest, a devenit, în urma izbucnirii războiului din Ucraina, o gazdă pentru un număr considerabil de refugiați [3], context care testează nu doar capacitatea administrativă și instituțională a statului, ci și coeziunea socială dintre populația autohtonă și noile grupuri vulnerabile. Această evoluție implică responsabilitatea statului și a societății de a promova politici coerente și incluzive de integrare, în conformitate cu standardele europene.

Pe de altă parte, Republica Moldova se confruntă cu provocări demografice profunde, precum îmbătrânirea accelerată a populației și emigrarea forței de muncă active, fenomene care afectează direct perspectivele de dezvoltare economică și sustenabilitatea sistemelor sociale. Recensământul Populației și Locuințelor pentru anul 2024 a reliefat un ansamblu de tendințe alarmante care necesită a fi abordate sis-

temic. În acest context, integrarea etapizată a străinilor este percepută de instituțiile naționale ca o strategie necesară, menită să răspundă atât nevoilor umanitare, cât și interesului național de revitalizare economică și socială.

Potrivit Guvernului RM, adoptarea «*Planului de acțiune privind integrarea și incluziunea pentru perioada 2021-2027*" de către Comisia Europeană[4] oferă un cadru strategic valoros care ghidează Republica Moldova în elaborarea propriului "*Program național de integrare etapizată a străinilor 2025-2027*"[2]. Un element esențial în acest proces de integrare îl reprezintă suportul oferit de partenerii internaționali. Documentul strategic "*Regional Refugee Response Plan 2025–2026 – Moldova Chapter*"[5] reflectă efortul conjugat al autorităților naționale și al agențiilor ONU în sprijinul refugiaților, precum și orientarea intervențiilor către consolidarea coeziunii sociale. Planul se fundamentează pe cercetările studiului UNHCR "*Socio-Economic Insights Survey (SEIS) Moldova, 2024*"[34] pentru interpretarea percepțiilor și nevoilor de bază ale refugiaților. În paralel, datele din "*Quality of Life Survey – Republic of Moldova*", evenimente specifice: refugiați ucraineni[6, pp. 75-77] arată un nivel semnificativ de acceptare și solidaritate manifestat de populația locală, dar și tensiuni latente ce pot influența procesele de integrare pe termen mediu și lung.

Gradul de cercetare a temei. Integrarea migranților a fost analizată extensiv la nivel european, în special prin prisma valorilor comune, drepturilor fundamentale și coeziunii sociale[7]. Literatura de specialitate internațională abundă în analize despre integrarea refugiaților și coeziunea socială în societăți pluraliste, în special în contextul aplicării *Modelului Social European*[8, pp. 326-327]. La nivel național, cercetările sunt încă incipiente, fragmentare, iar studiile aplicate asupra interacțiunii dintre comunitățile gazdă și refugiați sunt încă reduse. În acest context, aplicarea *Legii nr. 274/2011 privind integrarea străinilor*[9] necesită o analiză aprofundată a eficienței mecanismelor instituționale, a provocărilor de implementare și a gradului de racordare la principiile și bunele practici ale UE. Documente precum EPC/KBF, *Beyond the Common Basic Principles on integration*[1] sau comunicările Comisiei Europene din 2020[4] oferă puncte de referință utile în această privință.

Relevanța și noutatea studiului. Cercetarea de față capătă relevanță prin faptul că propune o analiză a acestui proces din perspectiva Modelului Social European (MSE), care subliniază interdependența dintre dezvoltarea durabilă, justiția socială și coeziunea societală. Lucrarea propune o abordare inovatoare asupra coeziunii sociale prin corelarea acesteia cu MSE și adaptarea sa la particularitățile Republicii Moldova. Această adaptare pornește de la premisa că Moldova are deja un cadru juridic compatibil cu standardele UE, dar necesită o aprofundare a dimensiunii sociale și comunitare a integrării. Importanța teoretică constă în aprofundarea conceptului de coeziune socială, iar relevanța aplicativă se reflectă în potențialul de a influența politicile publice și strategiile de integrare la nivel local și național.

Prin abordarea integrării străinilor și a altor persoane aflate sub protecție internațională nu doar ca un exercițiu de solidaritate, ci și ca o oportunitate strategi-

că pentru consolidarea comunităților-gazdă și modernizarea infrastructurii sociale, studiul contribuie la o schimbare de paradigmă în politicile publice. În acest sens, cercetarea oferă un cadru analitic aplicat, care poate ghida Republica Moldova în procesul de adaptare a principiilor europene la realitățile sale sociale, economice și instituționale. Această adaptare este crucială pentru a transforma integrarea într-un proces mutual benefic, cu efecte pozitive asupra stabilității demografice și consolidării coeziunii sociale. Concluziile elaborate pot sprijini autoritățile în consolidarea relațiilor între refugiați și comunitățile gazdă, contribuind la prevenirea tensiunilor și la construirea unei societăți incluzive.

Scopul cercetării constă în analiza dinamicii coeziunii sociale dintre comunitățile-gazdă și grupurile de refugiați în Republica Moldova, prin prisma adaptării Modelului Social European (MSE) la realitățile socio-politice ale unei țări candidate la aderare la Uniunea Europeană. Studiul urmărește evidențierea rolului autorităților publice locale și a politicilor multisectoriale ca factori cheie în procesul de integrare sustenabilă și consolidare a rezilienței sociale în contextul migrației forțate.

Obiectivele prezentului studiu sunt să investigheze fundamentele teoretice ale conceptelor de coeziune socială, Model Social European (MSE), stat al bunăstării și securitate umană în literatura de specialitate și în contextul aplicabil Republicii Moldova; să analizeze cadrul normativ și instituțional național privind integrarea străinilor, cu accent pe proiectul ”Programului Național privind integrarea etapizată a străinilor în Republica Moldova pentru perioada 2025–2027”; să identifice rolul autorităților publice locale și al comunităților-gazdă în gestionarea procesului de incluziune și în întărirea coeziunii sociale la nivel local; să evalueze contribuția partenerilor internaționali (UNHCR, OIM, WHO, UE, ONG-uri) în dezvoltarea infrastructurii sociale și susținerea integrării refugiaților; să argumenteze necesitatea adaptării MSE în Republica Moldova, în vederea construirii unui model local de bunăstare socială care să includă refugiații și să sprijine dezvoltarea comunitară durabilă.

Ipoteza de lucru. Deși Republica Moldova a demonstrat o solidaritate remarcabilă față de refugiații ucraineni, prelungirea crizei și dificultățile socio-economice pot genera tensiuni între comunitățile gazdă și grupurile de refugiați. Consolidarea coeziunii sociale necesită intervenții coordonate ale instituțiilor naționale, transpuse într-o manieră eficientă la nivelul deciziilor și intervențiilor locale.

Structura studiului. Lucrarea este structurată în trei compartimente, dintre care, primul tratează fundamentele teoretice și conceptuale privind coeziunea socială, Modelul Social European prin prisma tipologiei statelor bunăstării din cadrul UE. Compartimentul al doilea examinează rolul securității umane în contextul edificării coeziunii sociale între comunitățile-gazdă și refugiații ucraineni. Compartimentul trei propune adaptarea Modelului Social European la realitățile Republicii Moldova, prin formularea unor direcții strategice de politici publice pentru integrarea sustenabilă a străinilor și persoanelor strămutate.

Metodologia aplicată

Fundamentarea metodologică. Pentru atingerea obiectivelor propuse, cercetarea se bazează pe o abordare praxeologică, care permite investigarea nu doar a realităților sociale și politice legate de coeziunea socială, ci și a modului în care politicile publice și comportamentele comunitare influențează integrarea refugiaților. Praxeologia, în calitatea sa de știință a acțiunii umane, oferă cadrul adecvat pentru analizarea interacțiunilor dintre actorii instituționali și grupurile vulnerabile, în contextul unei societăți aflate în tranziție și confruntate cu diverse crize interne și externe. Totodată, abordarea metodologică este una mixtă, ce combină analiza calitativă a politicilor publice și a cadrului normativ cu analiza cantitativă a datelor statistice și sondajelor recente. Vor fi utilizate documente strategice internaționale, precum ”Regional Refugee Response Plan 2025–2026”, completate cu analiza proiectului ”Planului național de integrare etapizată a străinilor 2025-2027”. De asemenea, analiza documentară presupune examinarea cadrului normativ și strategic din Republica Moldova referitor la migrație, azil și integrarea refugiaților. Sunt incluse documentele relevante ale partenerilor internaționali (UNHCR, IOM, Comisia Europeană, etc.), care oferă o imagine actualizată asupra intervențiilor și direcțiilor de acțiune în sprijinul refugiaților ucraineni. Analiza secundară a datelor sociologice se bazează pe interpretarea rezultatelor din ”Socio-Economic Insights Survey (SEIS) Moldova, 2024”, ”Quality of Life Survey – Republica Moldova” (evenimente specifice: refugiați ucraineni), Analiza Sărăciei Multidimensionale în Republica Moldova pentru anul 2022, realizate de parteneri internaționali și autorități naționale. Aceste date reflectă nivelul de acceptare socială, percepțiile despre refugiații ucraineni și nivelul de solidaritate sau tensiuni identificate în societatea moldovenească, cât și provocările legate de bunăstarea populației locale.

Limite și delimitări metodologice. Lucrarea se concentrează pe contextul Republicii Moldova și pe perioada post-invaziei ruse în Ucraina (2022–2025). Nu vor fi analizate în detaliu alte categorii de migranți (economic sau de altă natură), ci exclusiv refugiații ucraineni. De asemenea, analiza se va concentra în principal pe aspecte social-economice și instituționale, nu pe cele strict economice sau militare. Justificarea alegerii metodei praxeologice prioritizează caracterul aplicat și normativ al cercetării, care nu se limitează la o constatare a realităților, ci urmărește înțelegerea mecanismelor sociale și identificarea unor soluții concrete pentru consolidarea coeziunii și a capacității de incluziune a societății moldovenești.

Rezultatele cercetării

1.1 Fundamentarea conceptuală: coeziune socială, Modelul Social European și statul bunăstării

Conceptul de coeziune socială s-a conturat în teoria sociologică și politică începând cu secolul al XIX-lea, fiind asociat în mod frecvent cu gândirea lui Émile Durkheim care considera coeziunea drept liantul fundamental ce asigură funcționarea

solidară a societăților moderne[22, p.233]. În timp, acest concept a evoluat, fiind redefinit în raport cu dinamica democrației, globalizării și pluralismului cultural. În literatura de specialitate, conceptul de coeziune socială este definit ca un element fundamental al stabilității și funcționării unei societăți moderne, cu un rol esențial în asigurarea echilibrului dintre diversitate și solidaritate. Printre autorii examinați pentru prezentul articol sunt Fonseca, Lukosch și Brazier care propun o redefinire a coeziunii sociale ca fiind: „*capacitatea unei societăți de a asigura bunăstarea tuturor membrilor săi, reducând disparitățile și evitând marginalizarea, prin încurajarea participării civice, încrederii și recunoașterii reciproce*"[22, p. 245]. Coeziunea socială nu este privită doar ca un rezultat al politicilor publice, ci ca un proces continuu de construire a relațiilor între indivizi, grupuri și instituții. În lucrare sunt evidențiate trei dimensiuni: incluziunea comunitară, individuală și instituțională fiind interconectate și condiționate de contextul socio-economic [22. p.246]. Un alt cercetător, J. Chan, în urma unei investigații, elaborează o definiție prin care explică conceptul drept "*o stare de fapt ce privește atât interacțiunile verticale, cât și cele orizontale dintre membrii societății, fiind caracterizată de un set de atitudini și norme care includ încrederea, sentimentul de apartenență și disponibilitatea de a participa și de a ajuta, precum și manifestările lor comportamentale*"[35, p. 290].

În acest cadru, Modelul Social European (MSE) apare drept o viziune normativă care reunește valorile fondatoare ale Uniunii Europene – solidaritatea, egalitatea de șanse și justiția socială, le operaționalizează prin politici active de protecție socială și integrare. Potrivit Jepsen și Serrano Pascual, MSE nu este un model uniform, ci o construcție politică și ideologică ce variază în funcție de contextul național, dar care se bazează pe ideea unui compromis între creșterea economică și coeziunea socială [35, p. 232]. Autorii analizează MSE ca pe un „cadru de referință evolutiv", care integrează practici diferite ale statelor membre, dar care are în centru promovarea participării active a cetățenilor la viața economică și socială, accesul universal la servicii publice și sprijinirea grupurilor vulnerabile. Cercetătorul Radu M. descrie Modelul Social European ca fiind o formulă conceptuală care îmbină creșterea economică cu justiția și protecția socială, dialogul social și egalitatea de șanse[8, p.327]. Acesta reflectă un angajament comun al statelor membre ale Uniunii Europene față de valori precum solidaritatea, incluziunea socială și coeziunea comunitară, fiind consfințit prin documente precum Carta Drepturilor Fundamentale a Uniunii Europene, Pilonul European al Drepturilor Sociale etc. În centrul acestui model se află ideea că dezvoltarea economică sustenabilă nu este posibilă fără integrarea socială echitabilă a tuturor cetățenilor, inclusiv a celor aflați în situații de vulnerabilitate, precum refugiații și solicitanții de azil. Astfel, MSE oferă o bază solidă pentru dezvoltarea politicilor de integrare a refugiaților și migranților în mod echitabil și sustenabil.

În ceea ce privește conceptul statului bunăstării, studiul realizat de Laužadytė-Tutlienė, Baležentis și Goculenko cercetează, pe lângă dimensiunea evolutivă a noțiunii, clasificarea în care se încadrează statele europene [37]. Investigația auto-

rilor elucidează faptul că statul bunăstării (welfare state) desemnează o formă de organizare instituțională în care statul își asumă un rol activ în garantarea unui nivel minim de trai pentru cetățeni, prin furnizarea de servicii sociale, protecție împotriva riscurilor și diverse mecanisme redistributive. De-a lungul timpului, conceptul a reflectat diferențe de abordare între diverse sisteme politice și culturale. Astfel, printre primii cercetători care au propus o tipologizare a statului bunăstării se numără Richard M. Titmuss (1974), ulterior sociologul danez Gøsta Esping-Andersen (1995), iar Korpi și Palme (1998) au rafinat clasificările existente, identificând cinci modele teoretice ale statului bunăstării: țintit, corporatist, de protecție de bază, cuprinzător și voluntar subvenționat. Aceste modele reflectă variabilitatea sistemelor europene în funcție de criterii precum universalismul, accesibilitatea serviciilor și nivelul de intervenție al statului. Totodată, investigația subliniază faptul că țările din Europa Centrală și de Est constituie modele distincte al statului bunăstării, diferit de cele clasice - liberal, corporatist, social-democrat și sud-european, cât și prezintă o metodologie de referință care stabilește grupul statelor bunăstării din Europa de Est.

Autorii studiului au utilizat o metodologie specifică de măsurare, bazată pe variabilele împărțite în patru domenii principale: programe guvernamentale, situația politică, situația economică și situația socială, conform datelor Eurostat. Această abordare a permis cercetătorilor să evalueze statele membre ale Uniunii Europene și să identifice grupul specific de state ale bunăstării din regiunea est-europeană. Totuși, prezentul articol nu își propune să includă Republica Moldova în această a/naliză comparativă, deoarece acest lucru ar depăși limitele metodologice și capacitățile studiului. Metodologia autorilor menționați analizată în acest context, poate fi utilizată ca punct de referință teoretic și practic pentru studii ulterioare, oferind o bază pentru dezvoltarea cercetărilor în domeniul coeziunii sociale și politicilor de integrare. Prin urmare, fundamentarea teoretică a acestei cercetării se sprijină pe ideea că adaptarea Modelului Social European în Republica Moldova se referă nu doar la standardele normative ale UE, ci și la caracteristicile structurale ale statului bunăstării est-european. Coeziunea socială, în acest sens, devine o miză dublă: pe de o parte, pentru asigurarea stabilității interne în fața provocărilor demografice și migraționale, iar pe de altă parte, ca element de convergență în procesul de integrare europeană.

1.2 Rolul securității umane în contextul edificării coeziunii sociale între comunitățile-gazdă și refugiații ucraineni

Într-un context internațional marcat de crize multiple, conflicte armate, schimbări climatice, migrații forțate, polarizare socială, paradigma securității umane a obținut o importanță tot mai mare în cercetările din domeniul științelor politice și sociale[10-14]. Această abordare deplasează accentul de la securitatea statului către siguranța și bunăstarea individului, având în centru respectarea demnității umane și asigurarea condițiilor minime de trai, libertate și participare socială. În cazul Republicii Moldova, criza refugiaților ucraineni a adus în prim-plan nevoia de consolidare a coeziunii

sociale în fața unor provocări fără precedent. Această realitate a impus o regândire a modului în care instituțiile publice, societatea civilă și comunitățile locale pot gestiona relația cu noii veniți, într-o manieră compatibilă cu principiile internaționale și cu angajamentele asumate în procesul de integrare europeană [15-17].

Noțiunea de securitate umană a fost consacrată în plan internațional odată cu Raportul Dezvoltării Umane din 1994, elaborat de Programul Națiunilor Unite pentru Dezvoltare (PNUD) [18]. Spre deosebire de paradigma clasică, centrată pe apărarea teritoriului național, securitatea umană propune o abordare integrată, multidimensională, care include securitatea economică, alimentară, a sănătății, a mediului, personală, comunitară și politică. În literatura de specialitate, conceptul a fost dezvoltat pe mai multe direcții. Autorii precum Amartya Sen și Mahbub ul Haq [19] au subliniat importanța libertăților reale și a capacității indivizilor de a-și construi vieți demne, în timp ce cercetători contemporani analizează aplicabilitatea noțiunii în situații de criză umanitară sau migrație forțată [20].

Dezbaterea academică reflectă o tensiune între caracterul normativ și cel operațional al conceptului, între idealismul umanist și imperativele de securitate ale statelor. În contextul est-european, unde procesele democratice sunt adesea fragile și societățile rămân profund marcate de traumele trecutului sovietic, aplicarea perspectivei securității umane devine esențială pentru înțelegerea vulnerabilităților și a capacităților de reziliență ale comunităților [21]. În cazul Republicii Moldova, literatura autohtonă asupra securității umane este relativ nouă și în formare. Totuși, în ultimii ani au fost elaborate documente strategice care includ, în mod indirect, elemente ale acestui concept, precum Strategia Națională de Dezvoltare ”Moldova europeană 2030”, Planul Național de Dezvoltare 2025-2027, diverse strategii sectoriale și planuri de acțiune, etc.

În prezent, coeziunea socială este înțeleasă ca un proces de menținere a unității sociale prin incluziune, participare civică, încredere interpersonală și solidaritate între indivizi și grupuri [23]. La nivel european, noțiunea a fost consolidată prin documente precum Raportul Consiliului Europei din 2008 [24] și Strategia 2020 a Uniunii Europene [25], care identifică coeziunea drept o condiție esențială pentru dezvoltarea durabilă, stabilitatea socială și reducerea inegalităților. În această viziune, coeziunea socială presupune nu doar evitarea excluziunii, ci și crearea de punți între diversele comunități ce reprezintă o preocupare majoră în contextul noilor valuri de migrație și al crizelor umanitare recente.

Integrarea refugiaților, ca proces interdependent cu coeziunea socială, implică o dublă responsabilitate: pe de o parte, a statului gazdă de a crea politici favorabile incluziunii, iar pe de altă parte, a indivizilor de a se adapta normelor și valorilor societății de primire [8, p. 323]. Acest echilibru delicat presupune intervenții multisectoriale în domeniile educație, sănătate, participare economică și politică, cu o abordare centrată pe securitatea umană și drepturile omului. Modelele de integrare adoptate de statele europene variază de la cele asimilatoare (precum în Franța), la cele multiculturalis-

te (ex. Canada) sau interculturale (promovate în documentele Comisiei Europene)[8, p.324]. În ultimii ani, se conturează un nou model bazat pe coeziune socială adaptivă, care pune accentul pe implicarea comunităților locale în procesele de integrare și pe construirea de relații sociale între localnici și nou-veniți [5].

În cazul Republicii Moldova, experiența integrării refugiaților este una relativ nouă și a fost provocată de afluxul masiv de persoane refugiate din Ucraina începând cu februarie 2022. Acest context a revelat atât potențialul solidarității comunitare, cât și fragilitățile sistemului administrativ și ale cadrului normativ. Totodată, au fost inițiate măsuri concrete, sprijinite de parteneri internaționali, pentru a facilita integrarea temporară și, în unele cazuri, pe termen mediu [26-28]. Astfel, securitatea umană condiționează coeziunea socială și devine nu doar un obiectiv al politicilor publice, ci și o necesitate pragmatică pentru prevenirea tensiunilor sociale, asigurarea stabilității și întărirea rezilienței la nivel local.

1.3 Analiza dinamicilor prin prisma Modelului Social European adaptat în contextul Republicii Moldova

Statutul de stat tranzit implică provocări instituționale pentru Republicii Moldova, iar profilul de țară de destinație nu este promovat prin discursul public, chiar dacă statul nostru este amplasat în proximitatea UE și are obținut statutul de candidat la aderarea în comunitatea europeană. În acest context, datele de referință ar putea influența formularea de politici publice, inclusiv și în contextul integrării străinilor. Unul dintre evaluatorul recunoscut la nivel global este Indicele Dezvoltării Umane(IDU) ce reflectă nivelul de dezvoltare al unei țări, utilizat de către Biroul pentru Raportul de Dezvoltare Umană al Programului Națiunilor Unite pentru Dezvoltare. Conform reprezentanței PNUD în Republica Moldova[38], experții constată că în ultimii treizeci de ani, Moldova a înregistrat o creștere cu 10,9% a valorii IDU (de la 0,690 la 0,763). De la proclamarea independenței până în prezent, speranța de viață la nivel național a crescut cu 0,6 ani (68,6 ani în 2022), anii preconizați de școlarizare cu 4,6 ani (14,9 ani în 2022), iar media anilor de școlarizare cu 2,7 ani (11,8 ani în 2022). În același timp, în aceeași perioadă de referință, venitul național brut pe cap de locuitor a scăzut cu aproximativ 7,8% (12,964 dolari SUA în 2022).

În acest context, bunăstarea comunităților reprezintă un catalizator al coeziunii sociale și vom menționa un alt indicator care poate fi deopotrivă relevant în formularea de politici publice drept soluții pentru provocările specifice interne. Astfel, reprezentanța PNUD Republica Moldova, în colaborare cu Biroul Național de Statistică, a emis un raport analitic privind sărăcia multidimensională a Republicii Moldova pentru anii 2022[39]. Dintre referințele cheie putem menționa: în anul 2022, aproape 811 mii de persoane din Moldova (31,1% din populație) erau sărace din punct de vedere monetar conform pragului național al sărăciei (2942 MDL pe lună); 716 mii de persoane (27,5% din populație) erau sărace din punct de vedere multidimensional, deoarece se confruntau cu deprivări în cel puțin 35% din indica-

torii ponderați; fiecare persoană săracă din punct de vedere multidimensional este, în medie, deprivată în 46,5% de indicatori ponderați; etc.

Tabel 1. Analiza rezultatelor IDU și indicele sărăciei multidimensionale, Republica Moldova

Indicator	Valoare 1992	Valoare 2022	Evoluție	Observații
Indicele Dezvoltării Umane (IDU)	0,690	0,763	Creștere de **10,9%**	Categoria țărilor cu dezvoltare umană înaltă.
Speranța de viață	68,0 ani	68,6 ani	Creștere de **0,6 ani**	Evoluție moderată; necesită investiții în sănătate publică.
Anii preconizați de școlarizare	10,3 ani	14,9 ani	Creștere de **4,6 ani**	Creșterea reflectă îmbunătățiri în sistemul educațional.
Media anilor de școlarizare	9,1 ani	11,8 ani	Creștere de **2,7 ani**	Educația joacă un rol important în dezvoltarea umană.
Venitul Național Brut (VNB) per capita	14,000 USD	12,964 USD	Scădere de **7,8%**	Reflectă provocări economice în ultimii ani.
Procentul populației sărace (monetar)	N/A	31,1%	Aproximativ **811 mii persoane sărace**	Prag național al sărăciei – 2942 MDL pe lună.
Populația săracă multidimensional	N/A	27,5%	**716 mii persoane** confruntate cu deprivări în cel puțin 35% din indicatorii ponderați.	Deprivare în medie la 46,5% dintre indicatori ponderați.
Declinul demografic	4,36 mil.	2,4 mil.	Scădere de **13,9%** între recensămintele din 2014 și 2024; pierdere de **~2 milioane persoane** din 1991.	Cauzat de migrație, spor natural negative, îmbătrânirea populației, perspectivelor economice

Elaborat de autor în baza rapoartelor PNUD Moldova și BNS pentru anul 2022

Modelul Social European este construit pe baza unui stat al bunăstării (Welfare State), care promovează interdependența dintre progresul economic cu cel social[29]. A fost introdus pentru prima dată de Jacques Delors în anii 1980, ca o alternativă la modelele economice bazate pe capitalism pur, și subliniază importanța dialogului social, a securității sociale și a incluziunii[30]. Conceptul Modelul Social European este folosit pentru a descrie experiența europeană de promovare simultană a creșterii economice durabile și coeziunea socială. Acest concept, actual în ambele discursuri academice și politice, este direcționat către o a treia cale de realizare a unei societăți, spre deosebire de cea neoliberală parcursă de SUA sau a modelului profund socialist. Astfel, MSE promovează politici publice care facilitează accesul la educație, ocupare, servicii sociale și participare civică pentru toate categoriile sociale.

În cazul Republicii Moldova, care și-a afirmat în mod constant angajamentul față de integrarea europeană, adaptarea Modelului Social European capătă o relevanță aparte. Deși țara noastră nu este membră UE, armonizarea legislației cu acquis-ul comunitar, reformele din domeniul protecției sociale și deschiderea către valorile democratice europene oferă un cadru favorabil pentru aplicarea principiilor MSE. Criza refugiaților ucraineni a acționat ca un test de stres pentru capacitatea Republicii Moldova de a transpune în practică aceste valori. Răspunsul instituțional și comunitar s-a bazat pe o combinație de sprijin internațional, eforturi guvernamentale și inițiative ale societății civile[31-33].

Cu toate acestea, resursele limitate, diferențele culturale și lingvistice evidențiază nevoia unei adaptări locale a MSE, care presupune încurajarea dialogului social la

nivel local între autorități, ONG-uri, cetățeni și refugiați; acces real și nediscriminatoriu la servicii publice (educație, sănătate, ocupare); susținerea incluziunii economice și participării civice a refugiaților; combaterea prejudecăților și promovarea solidarității prin campanii de sensibilizare și inițiative interculturale; consolidarea capacității instituționale locale pentru gestionarea coeziunii sociale. Prin urmare, Republica Moldova poate valorifica această situație fără precedent pentru a consolida un model propriu de coeziune socială inspirat din MSE, dar ajustat contextului geopolitic, economic și identitar local. Această direcție strategică poate contribui nu doar la integrarea sustenabilă a refugiaților, ci și la întărirea rezilienței democratice și la accelerarea procesului de integrare europeană.

Concluzii

Republica Moldova se confruntă cu provocări majore la adresa factorului demografic, care afectează în mod direct dezvoltarea economică, echilibrul pieței muncii și sustenabilitatea sistemelor sociale. Dinamica recentă a fluxurilor de migrație impune o regândire a politicilor sociale, astfel încât acestea să promoveze incluziunea și coeziunea într-un mod coerent și adaptat realităților naționale. În această ecuație delicată, capacitatea statului de a răspunde eficient și empatic noilor realități devine esențială. Integrarea străinilor și persoanelor strămutate capătă, astfel, o dimensiune strategică, care depășește cadrul umanitar și implică reconfigurări structurale în sfera socio-economică și instituțională. În acest context, integrarea refugiaților ucraineni nu trebuie privită doar ca o obligație umanitară, ci și ca o oportunitate strategică. Modelul Social European oferă un cadru valoric și normativ relevant, întrucât promovează solidaritatea, echitatea socială și coeziunea comunitară.

MSE oferă o perspectivă valoroasă asupra modului în care pot fi construite societăți echitabile, solidare și coezive. Valori precum justiția socială, solidaritatea interumană și participarea activă devin repere esențiale pentru Republica Moldova în procesul său de aliniere la standardele europene. Adaptarea acestor principii la realitățile locale presupune o regândire strategică a mecanismelor de integrare, care să nu copieze mecanic modele externe, ci să răspundă nevoilor și specificului național.

Într-o abordare teoretică, acest articol a subliniat importanța dezvoltării unui cadru conceptual propriu, ancorat în valorile europene, dar flexibil și contextualizat. Promovarea coeziunii sociale nu este doar o datorie morală, ci și un imperativ strategic pentru stabilitatea și dezvoltarea țării. În acest sens, elaborarea unor politici publice eficiente de integrare a refugiaților, bazate pe date, pe cercetare și pe dialog intercomunitar, devine o necesitate pentru construirea unei societăți reziliente și prospere.

Prin urmare, este necesară elaborarea unor politici publice care să transpună în mod coerent principiile solidarității și echității sociale în practici instituționale și comunitare. Adaptarea MSE în contextul moldovenesc trebuie să țină cont de vulnerabilitățile locale, dar și de resursele existente, inclusiv sprijinul internațional.

O astfel de abordare oferă o bază utilă pentru cercetări viitoare, care să vizeze dimensiunea aplicativă și impactul asupra coeziunii sociale reale.

Referințe bibliografice:

1. EPC/ KBF. *Beyond the Common Basic Principles on integration, Issue* Paper 27, 15 April 2005. https://www.epc.eu/content/PDF/2005/EPC_Issue_Paper_27_Basic_Principles_on_Integration.pdf
2. Guvernul RM. *Proiect cu privire la aprobarea "Programului privind integrarea etapizată a străinilor în Republica Moldova pentru perioada 2025-2027*". https://cancelaria.gov.md/sites/default/files/document/attachments/236-mai-2025.pdf
3. Ministry of Internal Affairs. General Inspectorate for Migration. *Statistical Compendium of the Extended Migration Profile of Republic of Moldova for the years 2021-2023*. Chisinau, 2024. 55 p. https://igm.gov.md/wp-content/uploads/2024/12/Compendiul-Statistic-al-PME_-ed-2024.pdf
4. Comisia Europeană. *Plan de acțiune privind integrarea și incluziunea pentru perioada 2021-2027*. COM(2020) 758 final. Bruxelles, 2020. https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/HTML/?uri=CELEX:52020DC0758
5. UNHCR. *Regional Refugee Response for the Ukraine Situation 2025-2026*. Geneva, Switzerland, January 2025. https://data.unhcr.org/en/documents/details/114599
6. Data for Impact. Quality of Life Survey. Republic of Moldova, 2024. USA, University of North Carolina. https://www.data4impactproject.org/wp-content/uploads/2024/06/Moldova-Quality-of-Life-Survey_SR-24-213-D4I_508c-1.pdf
7. European Court of Auditors. *The integration of migrants from outside the EU. Briefing Paper, May 2018*. https://www.eca.europa.eu/lists/ecadocuments/briefing_paper_integration_migrants/briefing_paper_integration_migrants_en.pdf
8. RADU, M. Politica și practica privind integrarea imigranților și refugiaților în statele europene. In: *Calitatea Vieții*, 17(3-4), 319–341. Retrieved from https://revistacalitateavietii.ro/journal/article/view/629
9. Cu privire la integrarea străinilor în Republica Moldova: lege nr. 274 din 27-12-2011/ Regarding the integration of foreigners in the Republic of Moldova: law no. 274 of 12-27-2011.In: *Monitorul Oficial* 31-12-2020 Nr. 372-382 art. 342.
10. SPRÎNCEAN, S. Securitatea umană și bioetica. Chișinău: Tipografia Centrală, 2017; 304 p. ISBN 978–9975–53–589–2.
11. SPRINCEAN, S. Provocări contemporane la adresa securității umane și siguranței persoanei. In: *Statul, securitatea şi drepturile omului în era digitală*, 1 decembrie 2023. Chişinău: CEP USM, 2023, Volum 1, p. 202-209.
12. SPRINCEAN, S. Siguranța persoanei în contextul sistemului de asigurare a securității umane. In: *Parteneriatul Estic: spre o comunitate a democrației și prosperității*, Ed. 16, 31 martie - 1 aprilie 2023. Chișinău: "Print-Caro" SRL, 2023, 1, p. 98-105.

13. SPRINCEAN, S. Conceptual, methodological and bioethical perspectives of strengthening human security in Republic of Moldova. În: *Cross Border Journal for International Studies* / Universitatea „Dunărea de Jos" Galați. Vol. 2, nr. 4, 2017, p. 81-94.
14. SPRINCEAN S. Politici de asigurare a securității umane în condiții pandemice. În: *Top 10 probleme politice a societăţii în contextul pandemiei de coronavirus de tip nou*. Chişinău: Tipografia Centrală. Subcap. 2.5. 2022, p. 179-218.
15. UNFPA Moldova. Temporary protection – a right to medical services for refugees from Ukraine. [online]. https://moldova.unfpa.org/en/publications/temporary-protection-%E2%80%93-right-medical-services-refugees-ukraine
16. EUAA. EU Asylum Agency deploys to Moldova [online] https://euaa.europa.eu/news-events/eu-asylum-agency-deploys-moldova
17. Norwegian Refugee Council. NRC in Moldova. Humanitarian overview. [online] https://www.nrc.no/countries/europe/moldova
18. United Nations Development Programme (UNDP). Human Development Report. New Dimensions of Human Security. New York: Oxford University Press, 1994; 136 p. ISBN 0-19-509170-1. Retrieved from: https://hdr.undp.org/system/files/documents/hdr1994encompletenostats.pdf
19. BARU, S. Mahbub ul Haq and Human Development: A Tribute. In: *Economic and Political Weekly*, 1998; 33(35), 2275–2279. Retrieved from: http://www.jstor.org/stable/4407121
20. McAuliffe, M. and L.A. Oucho (eds.). World Migration Report 2024. International Organization for Migration(IOM), Geneva, 2024. ISSN 1561-5502, ISBN 978-92-9268-598-0
21. SPRINCEAN, S., GRIGORIU, I. Perspective civilizaționale în procesul de asigurare a securității umane. În: *Promovarea valorilor social-economice în contextul integrării europene*. Conferința Științifică Internațională, USEM, Ediţia a 7-a, 6-7.12.2024. Chișinău: USEM (Pulsul Pieţei). 2025, p. 531-541.
22. FONSECA, X., LUKOSCH, S., & BRAZIER, F. Social cohesion revisited: a new definition and how to characterize it. In: *The European Journal of Social Science Research*, 2018; 32(2), 231–253. https://doi.org/10.1080/13511610.2018.1497480
23. SPĂTARU, T. Relevanța coeziunii sociale în studiul societății moderne. In*: Formarea și consolidarea coeziunii sociale în Republica Moldova în contextul apropierii de Uniunea Europeană*. Studiu sociologic, Ed. 1, 30 iunie 2020, Chișinău/Odessa. Chișinău: Institutul de Cercetări Juridice, Politice și Sociologice, 2021, Vol.1, pp. 35-58. ISBN 978-9975-157-27-8.
24. Parlamentul European. RAPORT privind contribuția activității de voluntariat la coeziunea economică și socială. Raport - A6-0070/2008. 10.3.2008 - (2007/2149(INI)). https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/A-6-2008-0070_RO.html

25. EUR-Lex. Politica de coeziune pentru realizarea strategiei Europa 2020 (2014-2020). https://eur-lex.europa.eu/RO/legal-content/summary/cohesion-policy-to-deliver-the-europe-2020-strategy-2014-2020.html?fromSummary=26
26. Cu privire la aprobarea Strategiei de dezvoltare a domeniului afacerilor interne pentru anii 2022-2030: Hotărâre nr. 658 din 23-09-2022/ Regarding the approval of the Development Strategy for the field of internal affairs for the years 2022-2030: Decision no. 658 of 23-09-2022. In: Monitorul Oficial 28-10-2022 Nr. 334-341 art. 797
27. Cu privire la acordarea protecției temporare persoanelor strămutate din Ucraina: Hotărâre nr. 21 din 18-01-2023/ Regarding the granting of temporary protection to displaced persons from Ukraine: Decision no. 21 of 18-01-2023. In: Monitorul Oficial 26-01-2023 Nr. 21-22 art. 38
28. Cu privire la organizarea și funcționarea Inspectoratului General pentru Migrație: Hotărâre nr. 16 din 11-01-2023. In: Monitorul Oficial 19-01-2023 Nr. 10-12 art. 25
29. Hellström, E., Kosonen, M. GOUVERNER L'ÉTAT-PROVIDENCE ET AU-DELÀ DES SOLUTIONS POUR UN MONDE COMPLEXE ET UN AVENIR INCERTAIN. Policy paper nr. 148, Institut Jacques Delors / Vision Europe Summit, décembre 2015. https://institutdelors.eu/wp-content/uploads/2020/08/gouverneretatprovidence-hellstromkosonen-ijd-ves-dec15-4.pdf
30. Rockwell, K.M. Jacques Delors' Contributions Were Immense. 2024[online]. https://ecipe.org/blog/jacques-delors-contributions-were-immense/
31. People in Need. One year since the invasion: We are helping people in Moldova support refugees from Ukraine. [online] https://www.peopleinneed.net/one-year-since-the-invasion-we-are-helping-people-in-moldova-support-refugees-from-ukraine-10029gp (visited 20.03.2025)
32. Agency for Technical Cooperation and Development. How ACTED supports Ukrainian refugees in Moldova [online]. https://www.acted.org/en/ukraine-conflict-how-we-support-refugees-in-moldova/ (visited 20.03.2025)
33. INTERSOS. Moldova - ON THE FRONTLINE IN THE EMERGENCY IN UKRAINE [online]. https://www.intersos.org/en/ukraine-emergency/(visited 20.03.2025)
34. UNCHR. Socio-Economic Insights Survey (SEIS) Moldova, november 2024. [online]. Retrieved from: https://data.unhcr.org/en/documents/details/112283 (visited 20.02.2025)
35. CHAN, J. et al. Reconsidering social cohesion: developing a definition and analytical framework for empirical research. In: *Social Indicators Research*, 2006; 75: pp. 273–302, Springer 2006. doi 10.1007/s11205-005-2118-1.
36. JEPSEN, M., AMPARO, S.P. The European Social Model: an exercise in deconstruction. In: *Journal of European Social Policy* 15(3), 2005, pp. 231-245 DOI: 10.1177/0958928705054087

37. LAUZADYTE-TULIENE, A., BALEZENTIS, T., GOCULENKO, E. Welfare State in Central and Eastern Europe. In: *Economics and Sociology*, 11(1), 100-123. doi:10.14254/2071-789X.2018/11-1/7. Retrieved from https://etalpykla.lituanistika.lt/object/LT-LDB-0001:J.04~2018~1584361612827/J.04~2018~1584361612827.pdf
38. PNUD Moldova. Inegalitățile și șocurile multidimensionale ar putea limita dezvoltarea umană în Moldova, 2024.[online]. Disponibil: https://www.undp.org/ro/moldova/press-releases/inegalitatile-si-socurile-multidimensionale-ar-putea-limita-dezvoltarea-umana-moldova-potrivit-unui-raport-pnud (vizitat 07.01.2025)
39. Biroul Naţional de Statistică și PNUD/ elaborare: Aurelia Spătaru [et al.]. Analiza sărăciei multidimensionale în Republica Moldova în anul 2022: Raport analitic. Chișinău: Biroul Naţional de Statistică, 2024 – 52 p. Statistica Moldovei/ Biroul Național de Statistică, ISBN 978-9975-53-418-5. ISBN 978-9975-177-37-5 (PDF) 338:316.42(478) A 48.